

Česká zemědělská univerzita v Praze

Fakulta životního prostředí

Katedra aplikované geoinformatiky a územního plánování

Bakalářská práce

Zeleň ve venkovském prostoru, případová studie Raková

Jan Hobl

© 2020 ČZU v Praze

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma: *Zeleň ve venkovském prostoru, případová studie Raková* vypracoval samostatně a citoval jsem všechny informační zdroje, které jsem v práci použil a které jsem rovněž uvedl na konci práce v seznamu použitých informačních zdrojů. Jsem si vědom, že na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, především ustanovení § 35 odst. 3 tohoto zákona, tj. o užití tohoto díla. Jsem si vědom, že odevzdáním bakalářské práce souhlasím s jejím zveřejněním podle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a to i bez ohledu na výsledek její obhajoby. Svým podpisem rovněž prohlašuji, že elektronická verze práce je totožná s verzí tištěnou a že s údaji uvedenými v práci bylo nakládáno v souvislosti s GDPR.

V Rokycanech dne 20. března 2020

Jan Hobl

.....

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Fakulta životního prostředí

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jan Hobl

Krajinářství

Územní technická a správní služba

Název práce

Zeleň ve venkovském prostoru, případová studie Raková

Název anglicky

Greenery in rural areas, case study Raková

Cíle práce

Cílem této bakalářské práce je celkové zhodnocení skladby zeleně venkovského prostoru. Rešerše vybrané literatury, která se tímto tématem zabývá. Prostřednictvím teoretických poznatků je provedena případová studie venkovského prostoru v obci Raková, kdy bude proveden návrh na revitalizaci vybraných míst včetně rozvržení jednotlivých kusu dřevin, bylin a okrasných květin.

Metodika

V práci budou vymezeny základní použité pojmy vztahující se k venkovskému prostoru a k venkovské zeleni. V praktické části této práce bude pomocí teoretických poznatků provedena případová studie v obci Raková na Plzeňsku.

Doporučený rozsah práce

50 stran bez příloh.

Klíčová slova

zeleň, venkov, venkovský prostor, krajinný ráz, krajinářská architektura

---

Doporučené zdroje informací

- ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE. AGRONOMICKÁ FAKULTA. KATEDRA ZAHRADNICTVÍ, – MAREČEK, J. *Zeleň ve venkovských sídlech a v jejich krajinném prostředí*. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, 2004. ISBN 80-213-1237-8.
- HURYCH VÁCLAV A KOL. *Sadovnictví 1*. PRAHA: SZN, 1984.
- MAREČEK, J. – ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE. AGRONOMICKÁ FAKULTA. KATEDRA ZAHRADNICTVÍ. *Krajinářská architektura venkovských sídel*. V Praze: Česká zemědělská univerzita, 2005. ISBN 80-213-1324-2.
- MEDKOVÁ, L. – BAROŠOVÁ, I. – BUSINSKÝ, R. – DOKOUPIL, L. – BAROŠ, A. – KAŠKOVÁ, M. – BOČEK, S. – DEMKOVÁ, K. – KUČERA, Z. – ŠANTRŮČKOVÁ, M. – VELEBIL, J. *Metodika pro výběr vhodných druhů dřevin a bylin pro venkovská sídla : certifikovaná metodika VÚKOZ*. [Průhonice]: [Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví], 2014. ISBN 978-80-87674-04-8.
- OTRUBA, I. *Zahradní architektura : tvorba zahrad a parků*. Šlapanice: ERA, 2002. ISBN 80-86517-28-4.
- PŘEL. Z ANGL., – BROOKES, J. *Všechno o zahradě*. Praha: Fortuna Print, 1993. ISBN Kč 290.00.
- ŠPAČKOVÁ, P. – NOVÁK, J. – OUŘEDNÍČEK, M. *Sub urbs: krajina, sídla a lidé*. Praha: Academia, 2013. ISBN 978-80-200-2226-4.

Předběžný termín obhajoby

2019/20 LS – FŽP

Vedoucí práce

Ing. Lenka Růžičková, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra aplikované geoinformatiky a územního plánování

Elektronicky schváleno dne 31. 3. 2020

doc. Ing. Petra Šímová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 31. 3. 2020

prof. RNDr. Vladimír Bejček, CSc.

Děkan

V Praze dne 29. 06. 2020

Tato bakalářská práce by nevznikla bez času, cenných rad a podnětných připomínek Ing. Lenky Růžičkové, PhD., které na tomto místě děkuji.

Dále bych rád poděkoval firmě HD Strom za možnost spolupráce.

Abstrakt

V této bakalářské práci je řešena problematika venkovské sídelní zeleně. Je provedena rešerše literatury, vysvětlení základních pojmů. V teoretické části této práce je popsána venkovská zeleň z pohledu historického. V praktické části je provedena případová studie v obci Raková, která se zabývá návrhem pro revitalizaci dvou vybraných lokalit včetně výběru konkrétních druhů dřevin a bylin.

Abstract

This bachelor thesis deals with the issue of rural residential greenery. In this thesis is searched literature and basic terms are explained. In the theoretical part of this thesis is described rural greenery from the historical point of view. In the practical part of the thesis is carried out a case study in the municipality of Raková, which is a proposal for revitalization of two selected sites, including the selection of specific species of trees and herbs.

ÚVOD	2
Cíl práce	2
ZÁKLADNÍ POJMY	3
Venkov	3
Venkovská sídla	3
Zezeň	4
Rozptýlená zezeň	5
Sadovnictví	6
Krajinný ráz	6
Lidové krajinářství	7
IDENTITA VENKOVSKÉ SÍDELNÍ ZELENĚ	8
Teoretická východiska	8
Prostorová role	8
Hospodářská a sociální role (lidové krajinářství)	8
HISTORICKÉ FORMY VENKOVSKÉ ZELENĚ	10
Venkovské zahrady	10
Návsi	13
Okolí kostelů a hřbitovy	16
Farní zahrady	18
Školní zahrady	19
Zahrady u vesnických hospod	20
Zahrady panských dvorů	20
Zámecké zahrady a parky	21
PRAKTICKÁ ČÁST - PŘÍPADOVÁ STUDIE RAKOVÁ	22
Historie a popis obce	22
Metodika	22
První lokalita	23
Druhá lokalita	28
DISKUZE	34
ZÁVĚR	34

1 ÚVOD

Tato bakalářská práce je zaměřena na venkovskou zeleň, která je velmi specifická. Při výsadbě venkovské zeleně je třeba zachovat ráz krajiny, především přizpůsobením vysazených druhů původnímu záměru. Venkovská zeleň je složená často z původních druhů, tyto druhy nejsou příliš barevné ani panašované aby byl zachován ráz krajiny. V této skladbě zeleně se většinou nevyskytují exotické ani cizí druhy. Na vesnici se dříve výsadbou zaměřovali hlavně na praktičnost naopak v dnešní době se během výsadby musí brát ohled na dopravu, vodovodní potrubí a elektrické rozvody.

1.1 Cíl práce

Cílem této bakalářské práce je celkové zhodnocení skladby zeleně venkovského prostoru. Rešerše vybrané literatury, která se tímto tématem zabývá. Prostřednictvím teoretických poznatků je následně provedena případová studie v obci Raková, kdy bude realizován návrh na revitalizaci vybraných míst včetně rozvržení jednotlivých kusů a druhů dřevin, bylin a okrasných květin. V této práci jsou také vymezeny základní použité pojmy vztahující se k venkovskému prostoru a k zeleni, které se v tomto oboru běžně používají.

2 ZÁKLADNÍ POJMY

Pro správné pochopení všech souvislostí týkajících se problematiky venkovské sídelní zeleně je potřeba definovat několik základních pojmů.

2.1 Venkov

Venkov je podle různých definic charakterizován odlišně. Obecně je možné venkov definovat jako prostor, který zahrnuje krajinu a venkovská sídla. Charakterizuje ho nižší intenzita socioekonomických kontaktů, menší vazba mezi jednotlivými subjekty.

Pro vymezení venkova se nejčastěji používá hustota zalidnění, tedy počet obyvatel na 1 km². Současně se v České Republice pro venkov používá definice, která venkov definuje podle počtu obyvatel v sídlech, který je méně než 2 tisíce lidí. Venkov je také charakterizován jako prostor mimo městské osídlení. Pro potřeby Evropské unie se momentálně používá vymezení venkova jakožto území, kde je hustota obyvatelstva do 100 obyvatel na 1km². Toto vymezení se však může jevit jako problematické, jelikož podle něj se může stát, že například některá větší území (okresy nebo kraje) budou charakterizována jako venkovská. Například všechny okresy Jihočeského kraje (bez Českých Budějovic) je možné podle toho řadit mezi venkovské. Potom podle hodnocení krajů lze celý Jihočeský kraj ohodnotit jako venkovský. Je tedy jasné, že tato definice venkova je velice zobecněná a není podle ní možné vymezit přesný rozdíl mezi městským a venkovským prostorem (Mareček 2005).

Prof. Ing. arch Jaroslav Sýkora, DrSc. definuje venkov takto: „*Venkov - to jsou lány polí, louky, sady, chmelnice a vinice, protkané silnicemi a polními cestami, to jsou potoky, řeky a rybníky, obrostlé stromovím, to jsou lesy, hájky a aleje, to jsou vesnice a samoty s nízkými protáhlými domy a sedlovými střechami, často ozdobené kostelíky jako korunou, hrady na kopcích, jako hrdá svědectví dávných dob, to jsou zemědělské stavby staré či novodobé, velké a malé, mosty a přehrady, pavoučí sítě moderních energovodů. V tom všem je obsažena lidská práce generací a jejich život. Venkov - to je také prostor, ve kterém zůstává mnohé nedořešeno, mnohé si žádá úpravy či ochrany, a to je úkol pro nás, pro současnost a budoucnost.*“

2.2 Venkovská sídla

Venkovská sídla jsou starší vývojovou formou sídel. V České republice představují venkovská sídla významnou část celkového osídlení. V tradičním vymezení jsou za venkovská sídla označována ta, ve kterých obyvatelé vykonávají převážně zemědělskou činnost (pasevectví, rybolov, lesní hospodářství apod.). Převažující zemědělství se pak projevuje i na architektuře a

celkovém vzhledu sídel. Tvoří je z většiny venkovské usedlosti, pro které je charakteristické propojení obytné a hospodářské části. Zástavba venkovských sídel je většinou jednopodlažní, domy jsou různorodé a zastoupení zahrad je velmi vysoké. V současné době už však venkovská vlivem urbanizace ztrácí svůj tradiční vzhled (Perlín 2010).

2.3 Zeleň

Zeleň je pojmenování pro zpravidla vytrvalou vegetaci v územním plánování, zahradní a krajinářské tvorbě a v systému obecného plánování. Do označení zeleně řadíme stromy, keře, květinové záhony, louky, trávníky. Naopak mezi ně neřadíme lesy, které jsou plánovány samostatně. Z širšího hlediska zezeň představuje útvary zeleně i s abiotickými prvky (technická a rekreační vybavenost, vodní prvky, terénní úpravy, které jsou využity k vytváření kvalitnějšího životního prostředí). Specifikem zeleně je její schopnost plnit více funkcí, což bývá hlavním cílem už v jejím plánování (Bulír 1978).

Zeleň můžeme hrubě rozdělit do dvou primárních skupin, které od sebe nejsou nijak ostře vymezeny. Prvním typem je zezeň sídelní, do které řadíme městskou a venkovskou a druhým typem je zezeň krajinná, kterou dále dělíme na:

Sídelní zezeň, která zastupuje přírodu v člověkem zastavěném městském prostředí. Některá literatura ji pojmenovává také jako zezeň veřejnou. Funkcí tohoto typu zeleně je zlepšení životního prostředí v sídlech, poskytuje obyvatelům možnost k relaxaci a odpočinku. Tuto zezeň zpravidla navrhuje krajinářský architekt. Základními prvky sídelní zeleně jsou plochy, linie a významné bodové prvky (Lorber a kol, 1979).

- **Plochy** představují větší zelené celky jako jsou parky, historické zahrady, areály určené pro rekreaci, příměstské lesy, parková náměstí, parkoviště (Balabánová, Kyselka, 2016)
- **Linie** představují uliční stromořadí, aleje, doprovodnou zezeň vodních toků, komunikací a dalších liniových staveb (Amati 2008)
- **Významné body** jsou typické hlavně pro venkovský prostor. Nalezneme je například na návsi či u jednotlivých sídel a staveb. Mohou se nacházet i mimo vesnici v podobě například stromů u kapliček a křížků. Významnými body mohou být i památné stromy a další (Špoula 2011).

Krajinná zeleň je, narozdíl od sídelní zeleně vzniklá přirozeně a samovolně bez lidského zásahu. Její funkce je krajinnotvorná a půdoochranná. Při jejím vzniku se neuplatňuje práce zahradního architekta (Beatley 2000).

Podle přístupnosti lze krajinnou zeleň dělit na tři typy, které se od sebe liší na základě stupně omezení ze strany lidí.

- **Veřejná zeleň**, která je přístupná nemezeně pro všechny obyvatele obce. Tyto objekty jsou zpravidla zbudovány ze nějakým účelem samotnými obcemi a jsou do budoucna udržovány, jde například o parky, dětská hřiště, náměstí, ulice a další (Sklenička 2002).
- **Vyhrazená zeleň**, do které je přístup částečně omezen (denní dobou, nebo je určen pouze pro někoho). Zahrady školek, škol, nemocnic, úřadů, botanické zahrady (Löw, Míchal 2003).
- **Soukromá zeleň**, vylučuje přístup veřejnosti. Patří sem například zeleň na soukromých pozemcích, předzahrádky, zahrádkářské kolonie, produkční zahrady a další (Wagner 1977)

Na zeleň lze nahlížet z různých pohledů a dále ji rozdělovat na další kategorie podle urbanistických funkcí nebo podle náročnosti na údržbu (Martínek, Kozel 1993).

Zeleň prochází v důsledku ročního období na rozdíl od staveb změnami. Během vegetačního cyklu zeleň kvete a to je jedno z hlavních kritérií pro výběr vysazované zeleně (Bíba 1973).

2.4 Rozptýlená zeleň

Rozptýlená zeleň označuje trvalou zeleň ve venkovském prostředí. Tento pojem je používán především v územním a krajinném plánování. Jsou v něm zahrnuty všechny dřevinné porosty, včetně bylinného patra, vyjma lesů a zeleně intravilánů sídel¹. Podle Bulíře (1978) vypadá třídění rozptýlené zeleně takto:

Rozptýlená zeleň podle umístění v terénu:

- Doprovodná
- Samostatná

---

¹ intravilán je souhrnné označení pro zastavěnou část obce

Rozptýlená zeleň podle půdorysné dispozice:

- Liniová
- Liniová přerušovaná
- Plošná
- Bodová nebo solitérní

Rozptýlená zeleň podle prioritní funkce:

- Izolační, asanační: speciální útvary mikroklimaticko-hygienické
- Melioračně biologický: zejména zajišťování ekologických krajinných vazeb
- Esteticko – sociální: zejména zajišťování výtvarných a rekreačních krajinných aspektů
- Produkční: ovocnářství, produkce dřeva mimo les, produkce biomasy

2.5 Sadovnictví

Sadovnictví je obor, který je součástí zahradnické činnosti. Jeho předmětem je problematika sídelní a krajinné zeleně, hlavně ve smyslu jejího rozmanitého využití. Toto využití zahrnuje zejména stanovisko výtvarné, obytné, ekologické a hospodářsko - technické (Mareček 2005).

V současné době se často s pojmem sadovnictví spojuje jeho synonymum krajinářská architektura a zahradnická architektura. Sadovnictví má velmi těsný kontakt s rozsáhlou řadou dalších oborů, které se zabývají uspořádáním krajinného prostoru. Mezi tyto obory patří v první řadě celý obor zahradnictví za ním následuje architektura a územní plánování, ekologie, obnova památek, ochrana přírody a v neposlední řadě také lesnictví a zemědělství. Krajinářská architektura neboli sadovnictví jsou integrovanou složkou celého komplexu činností krajinářské tvorby. Není možné tento obor omezit jen na území okolí sídel, i přes to k tomuto často dochází při nekvalifikovaném zásahu do krajiny (Mareček 2005).

Je tedy možné říci že sadovnictví je jakýmsi zastřešujícím oborem celého komplexu. Výsledkem sadovnické a krajinářské činnosti je závěrečná etapa tvorby zeleně, která určuje konečný vzhled celku (Kavka 1970) .

2.6 Krajinný ráz

Krajinný ráz je určitý přírodní, kulturní a také historická charakteristika či stav určitého místa (konkrétní krajiny) či oblasti, na jejíž tvorbě se v různém rozsahu spolupodílí přírodní vlivy

a cílená antropogenní činnost. Je chráněn před nepříznivou činností, která narušuje jeho estetickou kvalitu a přírodní hodnotu. Zásahy do krajinného rázu, v první řadě je to například realizace a povolování stavby, jsou možné pouze s ohledem na ochranu a zachování všech krajinných prvků, především pak chráněných území a kulturních dominant krajiny. Ke všem zásahům do krajinného rázu je potřeba povolení příslušných orgánů ochrany přírody a krajiny. V České republice je krajinný ráz zakotven v zákoně č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny. Ochrana krajinného rázu je v něm definována § 12 „Ochrana krajinného rázu a přírodní park“ (Zákon č. 114/1992 Sb.).

Podle intenzity vlivů, které zasahují do krajinného rázu vytvořil LÖW (1999) tři krajinné systémy:

***Primární**, všudypřítomný systém přírodních sil uplatňující se bez vlivu člověka (přírodní podmínky aj.). **Sekundární**, v současné krajině nejčastější systém vytvořený lidskou činností (prvovýroba, bydlení aj.). **Terciární**, vyjadřující lidské představy o vnímaném prostředí (duševní život, estetika, rekreace, ekologie, hospodářské využití aj.).*

2.7 Lidové krajinářství

Tento pojem zahrnuje veškeré činnosti obyvatel, které utvářejí venkovskou krajinu v určitých geografických, hospodářských, sociálních a kulturních podmínkách. Tyto podmínky odpovídají daným potřebám a tradicím. Vlivem lidového krajinářství, které je velmi účinným prostředkem při vývoji venkovského prostředí, vzniká identita venkovské krajiny (Mareček 2005).

3 IDENTITA VENKOVSKÉ SÍDELNÍ ZELENĚ

3.1 Teoretická východiska

Zeleň českého venkova se vyznačuje základním rysem, což je její přetrvávající těsný vztah ke konkrétní lokalitě a druhu rostlin. Tento fakt spočívá v jisté identitě (jednotnosti či celistvosti), která dává určitému užšímu či širšímu území charakteristickou specifitu. Identita venkovské zeleně je tak velmi důležitým znakem krajinného rázu.

Současná identita venkova je určena celou řadou faktů, mezi které můžeme zařadit například: demografické změny (úbytek obyvatel, změna věkové struktury, změna zaměstnanecké struktury apod.), které se projevují na změně životního stylu obyvatel a jejich vztahu ke krajině a k sídlu; rozvoj mikroregionů, které vyjadřují, jako úplně novou společenskou a územní identitu. Vytváření dnešní identity venkovské zeleně probíhá ve třech souběžných a navzájem se podmiňujících vlnách, kterými jsou: obnova a zachování všech historických forem venkovské zeleně (jako propojení současnosti a minulosti), volná aplikace historických forem a zatřetí je to nová krajinářská tvorba, ve které má velký význam lidové krajinářství (Bartoš a kol. 2014).

3.1.1 Prostorová role

Prostorové a funkční uspořádání venkovské zeleně je a bylo přímým odrazem půdorysného typu vesnice a uspořádání navazující plužiny. V této návaznosti tak vznikaly určité soubory zeleně, které se spolupodílely na charakteristickém vzhledu venkovských sídel a na tvorbě lokálního krajinného rázu. Například u návesního půdorysného typu vesnice se vyšší stromová zeleň koncentruje v centru obce, kde měla za úkol zvýrazňovat kostel a vjezdy do sídel. Ovocné stromy v zahradách tvořily nižší prstenec zeleně, který plynule přechází do okolní krajiny. U obcí silničního typu se vyskytovala především zeleň v liniích podél komunikace. U lánových vsí vznikaly dílčí samostatné soubory zeleně. Půdorysný typ vesnice, charakter přilehlé krajiny a její přírodní podmínky (např.: členitost terénu, vodní režim apod.) přímo determinují uspořádání přilehlé zemědělské půdy a systém infrastruktury v krajině (Mareček 2005).

3.1.2 Hospodářská a sociální role (lidové krajinářství)

Jak již bylo řečeno výše, na procesu krajinářské tvorby se významně podílí **lidové krajinářství**, které představuje soubor aktivit venkovských obyvatel, kteří tak formují krajinu v určitých geografických ale zejména hospodářských a sociálně kulturních podmínkách, jedná se tedy o jistou zvyklost v určitém kraji nebo území. Lidové krajinářství je odrazem určitých místních

a krajových zvyklostí a to zejména co se týče roviny sociálně kulturní a hospodářsko – provozní (Bartoš a kol. 2014).

Lidové krajinářství tedy znamená soubor činností a aktivit, kterými venkovské obyvatelstvo vytvářelo a tvoří krajinu. Jedná se o zeleň, zástavbu a její vztah k okolní přírodě a organizaci a využití půdního fondu. Mezi nejčastější a znaky lidového krajinářství bychom mohli zařadit například stromořadí a meze a hraniční kameny, které tvoří pomyslnou hranici určitého území a vznikaly v odpovědi na soukromoprávní vztahy vesnic; aleje vysokých topolů, které měly mít dříve funkci hromosvodů a stromy se širokými korunami byly v návaznosti na topoly v minulosti vysazovány kvůli potřebě protipožární ochrany. Z praktických důvodů kvůli slunci se u hospod, kováren, na nádvořích, ale také na polích, kde se pracovalo, vyskytovaly skupinově stromy s hustými korunami. Na místech, která jsou často vystavena větru, se dodnes nachází vysoce efektivní výsadba stromů, nacházejících se na návětrné straně. Na návších, které byly dříve vysoce hospodářsky využity se, velmi výrazně používaly vysokokmenné stromy, v takovém druhovém zastoupení, které jsou tento provoz schopny snést (např.: lípy, javory, duby, jasany apod.). Stejně využití našly i rozsáhlé travnaté plochy, které se vyskytují například ve většině ovocnářských oblastí. V současnosti se více využívají zahradnické typy jehličnanů a keře, avšak jsou často negativně přijímány, protože nesplňují a narušují zaběhnutou tradici obrazu typické české vsi (Mareček 2005).

4 HISTORICKÉ FORMY VENKOVSKÉ ZELENĚ

Historické tradiční formy venkovské zeleně výrazně ovlivňují identitu zeleně ve venkovských sídlech a tím pádem tedy podstatně definují dnešní vzhled českých vesnic. Těmito historickými formami jsou hlavně běžné venkovské zahrady, okolí kostelů, okolí hřbitovů, venkovské návsi, zahrady škol a far, hospodské zahrady, zahrady panských dvorů a vegetační doprovod jiné venkovské infrastruktury (kovárny, mlýny a další). Některé z těchto historických forem jsou v dnešních vesnicích stále aktuální, naopak jiné přišly o své původní využití, jsou však významným pozůstatkem a zdrojem inspirace soudobé sadovnické tvorby. V návaznosti na tyto historické památky a pozůstatky je velmi důležité řešit celkový koncept zeleně v dnešních vesnicích

4.1 Venkovské zahrady

V minulosti i dnes představují venkovské zahrady podle plochy nejvíce zastoupenou formu venkovské zeleně a velkou částí se podílejí na celkovém vzhledu a osobitosti daného místa. Vzhledem k bezprostřední vazbě na obytný dům nabízejí každodenní využití a jsou velmi úzce spojeny s uživatelem, jehož potřeby a životní styl se přímo odrážejí na celkovém vzhledu zahrady (Mareček 2005).

Původně byla hlavní funkce venkovské zahrady převážně hospodářská. Byla spojena s praktickými a provozními aktivitami od bělení prádla po pěstování užitkových rostlin a výběhu pro hospodářská zvířata. Dalo by se říci, že zahrada v původním smyslu sloužila jako místo pro zdroj obživy a materiálu. Na žádné zahradě však nechyběly ani byliny, rostliny určené k řezu a okrasné trvalky (Novák 2013).

V 19. století došlo k nárůstu životní úrovně venkovských obyvatel a byl zaznamenán i posun ve vzhledu zahrad. Je zřejmý přechod k okrasným květinovým částem venkovských zahrad, které byly často ovlivněny romantismem 19. století (Novák 2013). Co se týká druhové rozmanitosti venkovských zahrad, dalo by se říci, že byla specifická podle daného místa, přirozeně v teplejších oblastech byla druhová diverzita bohatší než v chladnějších klimatických podmínkách. Rozšiřování druhů a odrůd probíhalo nejčastěji předáváním a vzácnější druhy se získávaly od služebnictva ze zámeckých zahrad. Těmito vzácnějšími druhy byly například muškát a fuchsie, které měly své místo původně ve sklenících zámeckých zahrad a později zdobily skoro každé okno ve vesnici (Hájek 2008). Mimo šlechtěné rostliny bylo typické přenášení okrasných druhů z okolní přírody. Výsledkem byla tak zcela nesourodá autentická skladba rostlin, kde se časem přirozeně vytřídily odolné druhy nejvhodnější pro pěstování v určité oblasti.

Nedílnou součástí venkovského sídla byla předzahrádka, která představovala ve většině případů nejzdobnější a nejvýraznější plochu u stavení. Její hlavní funkcí byla reprezentace sídla a okrasa. V největší míře zde byly vysazovány trvalky, letničky cibuloviny, okrasné menší keře. Na tomto místě nebyl prostor pro trávník (výjimku uvádí Štěpánek 1958: *travnaté předzahrádky na Písecku, pod předzahrádkou se nacházely sklípky se studánkou*). V některých případech se zde pěstovala i zelenina určená pro kuchyňskou spotřebu a sadba. U předzahrádky se často nacházela lavička, kde se mohli setkávat sousedé. Oplocení mělo praktický význam, především chránilo předzahrádku před mechanickým poškozením zvířaty. V období secese přišly do zahrad nové trendy a to především kovové ploty, konstrukce pro pnoucí rostliny, které měly podobu loubí a ozdobných branek. Své místo zde našly i stříhané zimostřázy (*Buxus*), pnoucí růže (*Rosa*) a staré odrůdy jiřin (*Dahlia*) (Bartoš a kol. 2014).

Skladba výsadby jednotlivých druhů v dnešních moderních zahradách odpovídá mimo jiné také klimatickým podmínkám jednotlivých zahrad, které mohou být často jiné i na sousedních zahradách (Brookes 2004).

Obr. 1 Předzahrádka v obci Raková (foto vlastní)

Obr. 2 Předzahrádka v obci Raková (foto vlastní)

Neodmyslitelnou součástí venkovského stavení byl také dvůr, který pro své velké provozní využití neoplýval velkým množstvím druhů. Často se na něm pohybovala i domácí zvířata. Jedinými rostlinami na dvoře mohly být například popínavé rostliny, často se zde nacházel strom, který vytvářel stín (Novák 2013). Za dvorem se dále často nacházela selská zahrada, její dominantou byla pěšina lemovaná záhonky (rabata), ve kterých se vyskytovaly různé druhy květin, zeleniny a bylin (Fulín 1925). Z cibulovin se zde vyskytovaly například modřence (*Muscari*) a tulipány (*Tulipa*), z bylin to byly zejména šalvěj (*Salvia*), tymián (*Thymus*), libeček (*Levisticum*), máta (*Mentha*) a další vonné druhy, které našly své další využití v domácnosti, jelikož působily proti škůdcům. V dalších místech zahrady byly vysazovány také keře: angrešt (*Ribes uva-crispa*), rybíz (*Ribes*), mandloň (*Prunus*), šeřík (*Syringa*) za nimi pak následovaly ovocné stromy, které pozvolna přecházely do polí a luk. Mezi ovocnými stromy se mohly vyskytovat také zeleninové záhony. V dnešních zahradách je možné pozorovat patrnou změnu v sociálně demografických poměrech venkova. Došlo k potlačení hospodářské funkce zahrady a do popředí přešla spíše její funkce okrasná a rekreační (Mareček 2005).

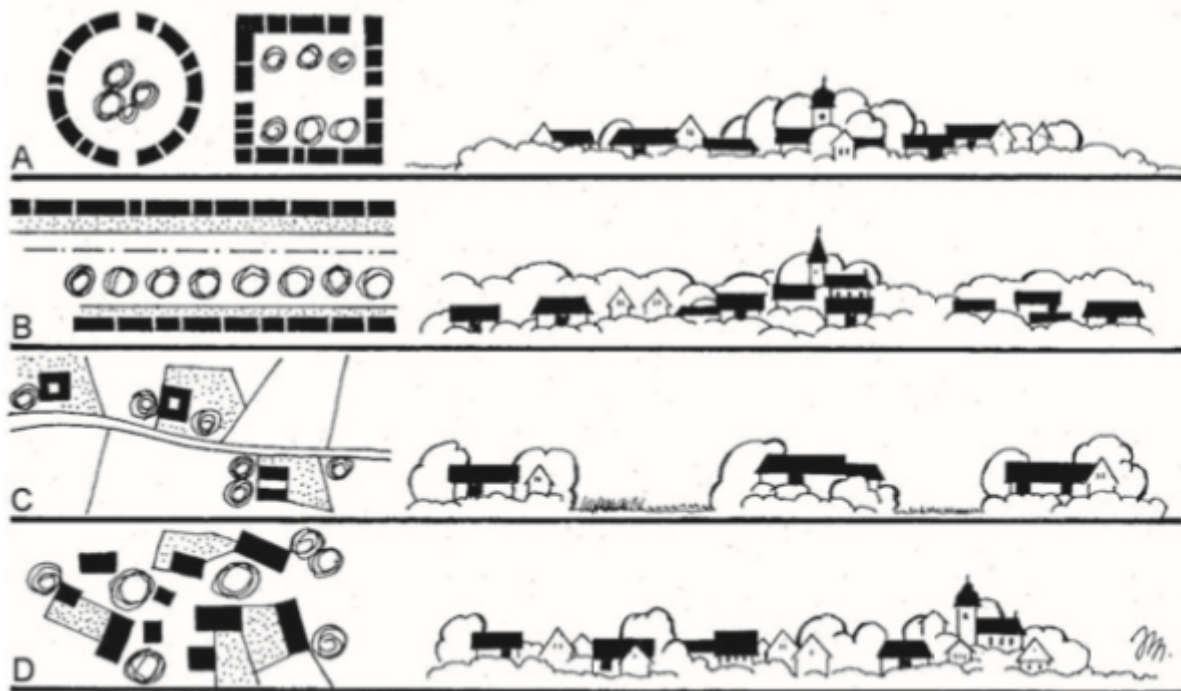
Obr. 3 Zahrada v Rakové (foto vlastní)

4.2 Návsi

Návés byla a je sociálním i prostorovým prvkem, který představuje centrum vesnice a kolem kterého vznikla trvalá zástavba. Nachází se na ní důležité budovy a zařízení, které slouží celé vesnici. Na návsi probíhá veřejný kulturní a společenský život vsi. Nemá složitou stavbu, má jednoduše vyřešený prostor s plochou, kterou je možné využít mnoha způsoby.

V českých vesnicích se dá rozeznat několik prostorových typů návsi podle typu půdorysu: centrální (obdélníkové, okrouhlé, čočkovité, protáhlé, nepravidelné), které se vyskytují u návěsních obcí (obr.1A); lineární, kde je dominantou potok nebo silnice (obr. 1B); lánové, kde se vyskytuje množství menších veřejných prostor (obr. 1C), které jsou také lineárně řazené (často také podél potoka, jehož niva byla dříve zaplavená a neprůchodná); hromadné, které jsou nepravidelně řazené (obr. 1D). (Mareček 2005).

V minulosti sloužila návés jako shromaždiště lidí, odehrávaly se zde slavnosti. Dominantou často býval kostel, kaple či zvonice. Byla zde zařízení celoobecního charakteru. Objevovaly se zde také sochy svatých které jsou často dochovány dodnes (Hendrych 2000).

Obr. 4 Vazba půdorysného sídla na prostorové uspořádání sídelní zeleně ve vztahu k utváření charakteristické siluety sídla (Mareček 2005)

Původně byla návěs využívána jako místo pro shromažďování dobytka před tím, než byl vyhnán na pastvu, nebo mohla sloužit jako pastva samotná, měla tedy převážně hospodářskou funkci. Probíhal zde provoz společenských hospodářských zařízení (např.: kovárna). Takto využitá návěs disponovala velkou zatravněnou plochou nebo mlatovou plochou s vysokými listnatými stromy, kterými byly nejčastěji lípa (*Tilia*), jírovec (*Aesculus*), javor (*Acer*), jasan (*Fraxinus*), ořešák (*Juglans*), topol (*Populus*). Stromy na návsi poskytovaly stín a také byly odolné vyššímu provoznímu zatížení, na rozdíl od jehličnanů a keřů (Novotný 1958).

Dalším výrazným prvkem na návsi byl a je rybník, v něm se plavili koně a žily zde kachny a další vodní ptactvo. V neposlední řadě byl rybník využit také jako požární nádrž. Součástí návsi byly také pícky na pečení chleba a sklípky. Návěs sloužila také jako společenské místo, kdy se na ní uskutečňovaly trhy, slavnosti a další. Je na ní umístěn kostel, hřbitov, škola, hospoda a další společensky významné objekty (Mareček 2005).

Podobně jako u zahrad je i na návších znát útlum hospodářské činnosti a její odsun na okraj sídla. Návěs začala sloužit jako okrasné místo, na kterém se začaly uplatňovat trendy městských parků, které však kompozicí ani druhovou skladbou nerespektovaly vesnický prostor. S postupnou změnou dopravní a technické infrastruktury se na návších začaly objevovat nové prvky, jako jsou

zastávky autobusové dopravy, trafostanice, telefonní budky, kontejnery apod. V mnohých případech je v dnešní vsi náves využita pouze jako průjezdná cesta a parkoviště (Mareček 2005)

Obr. 5 Požární nádrž v obci Raková (foto vlastní)

Obr. 6 Náves v obci Raková (foto vlastní)

Obr. 7 Náves v obci Raková (foto vlastní)

4.3 Okolí kostelů a hřbitovů

Jak již bylo zmíněno výše hřbitov společně s kostelem, farou a školou ztělesňoval jádro obce, které bylo umístěno na návsi. Kostel díky své velikosti také často představoval dominantu okolní krajiny. Někdy se však kostel i se hřbitovem nacházel na vyvýšeném místě mimo vesnici. Druhové zastoupení na hřbitovech odpovídalo domácím rostlinám a druhům vyskytujícím se v okolní přírodě. Mezi stromy se vyskytovaly lípy (*Tilia*), břízy (*Betula*), javory (*Acer*), jeřáb (*Sorbus*), tisy (*Taxus*), ve vyšších polohách smrky (*Picea*), borovice (*Pinus*) nebo jedle (*Abies*). Dá se říci, že zde platilo pravidlo, že druhové zastoupení stromů bylo velmi jednoduchá a vyskytoval se většinou jeden nebo dva druhy. Z keřů se vyskytovaly šeříky (*Syringa*), hlohy (*Crataegus*), kaliny (*Viburnum*), růže (*Rosa*), trnky (*Prunus spinosa*), břečťan (*Hedera helix*), zimoztráz (*Buxus*). Trvalky na hřbitovech měly spíše symbolický význam (Mareček 2005).

Podle základního uspořádání a koncepce je možné určit tři základní typy prostorově funkčního uspořádání hřbitovů: architektonické hřbitovy – tento typ se vyznačuje pravidelným uspořádáním hrobů a dalších prvků, které se v něm vyskytují (cesty, stavby, stromové výsadby). Pravidelnost hřbitova je většinou odrazem tvaru celého pozemku. Pro vysokou využitelnost místa je tento typ velmi výhodný, parkové hřbitovy – vznikají kombinací hřbitova a plochy parkové povahy. Má často různý tvar i velikost, je členitý a nevyznačuje se výraznou pravidelností na rozdíl

od předchozího typu. Náhrobky, které jsou menší a nevýrazné jsou propojeny s volnými travnatými a zelenými plochami, keři a květinami a smíšenou výsadbou stromů. Často bývá velmi dobře využita členitost terénu. Parkové prvky zde zpravidla představují jednu třetinu plochy, krajinné (lesní) hřbitovy – tento typ hřbitovů je závislý na určitém typu krajinné lokality, v závislosti na tuto skutečnost se tyto hřbitovy zpravidla nachází ve větší vzdálenosti od sídla. Různé typy pohřbívacích ploch a míst jsou zakomponovány do krajiny, která je tvořena převážně lesním porostem. Cílem tohoto typu pohřbívacího místa bylo zachovat v maximální míře původní přírodní prvky (Otruba 2002).

Zeleň použitá u pomníků a pamětních desek má za úkol vyzdvihnout důležitost místa a vytvořit vhodný vzhled a pozadí, na kterém pomník vynikne (Kleinod 2004).

Obr. 8 Hřbitov v Rakové (foto vlastní)

Obr. 9 Hřbitov v Rakové (foto vlastní)

4.4 Farní zahrady

V bezprostřední blízkosti kostelů a hřbitovů se nacházely zahrady farní, které se také nacházely v centru obce. Zpravidla jejich plochu vymezovala zeď nebo živý plot, které zajišťovaly na tomto místě klid. V architektuře farních zahrad se snoubily volné stylizace klášterních zahrad s některými prvky venkovských zahrad. Velkou část pozemku vyplňoval ovocní sad. V zahradách se vyskytovaly také včelí úly, které odrážely častou činnost farářů – včelařství. Dále se zde vyskytovaly také záhony pro pěstování zeleniny a bylin. Okrasnou funkci v zahradách plnily, do různých tvarů stříhané, jehličnany a jiné dřeviny. Pro relaxaci zde byly lavičky a altánky. Mimo ovocné stromy farní zahrady zahrnovaly i další (domácí i exotické) druhy rostlin, jejichž výsadbou se vyjadřovala charakteristika a jedinečnost určitého místa. Mezi tyto druhy patřily například: šeřík (*Syringa*), kalina (*Viburnum*), růže (*Rosa*), trojpuk (*Deutzia*), zlatice (*Forsythia*), pustoryl (*Philadelphus*), brslen (*Euonymus*), ptačí zob (*Ligustrum*), pámelník (*Symphoricarpos*), tis (*Taxus*), zerav (*Thuja*), zimostráz (*Buxus*) a další. V okolí fary se nacházelo ostatní hospodářské zázemí fary jako například chlév, kůlna, stodola apod. dále se zde nacházel podobně jako u ostatních vesnických stavení velký strom, který zde poskytoval stín. Po zdech rostly pnoucí rostliny jako například vinná réva (*Vitis vinifera*) nebo loubince (*Partenocysus*). Předzahrádka fary měla

čistě okrasnou funkci a typicky se zde vyskytovala socha světce, která byla nejčastěji obklopena lipami (*Tilia*) (Bartoš a kol. 2014).

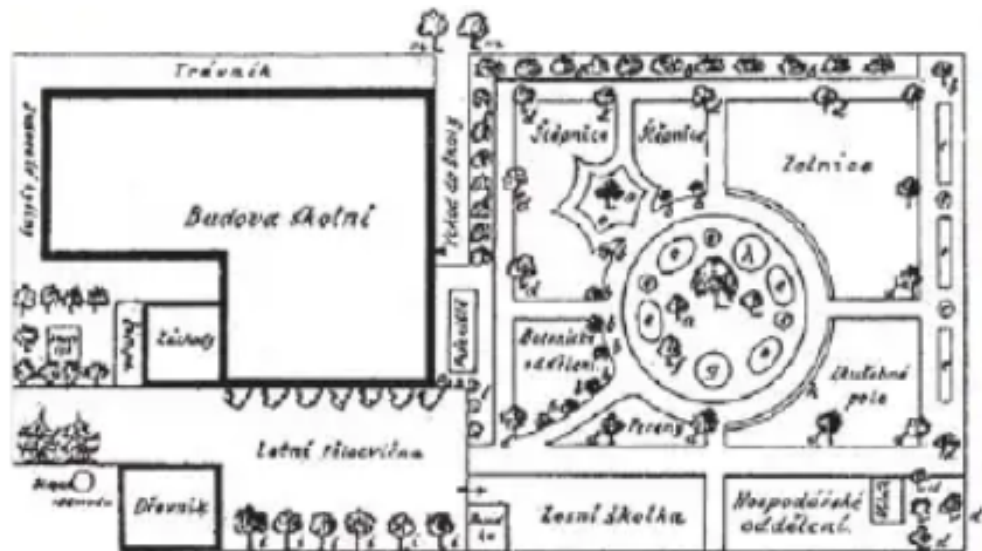
S postupným vytrácením původní funkce farních zahrad je potřeba najít těmto místům nové využití, při kterém by měla být zachována a respektována jejich historická hodnota. Současná architektura farních zahrad by měla splňovat základní principy uspořádání a druhové skladby rostlin. S těmito předpoklady je pak možné na původní farní zahradu aplikovat i nové architektonické a umělecké formy. Prioritou však zůstává zachování uzavřenosti tohoto místa (Mareček 2005).

4.5 Školní zahrady

Obdobně jako předchozí příklad se i školní zahrady objevovaly ve středu obce respektive v jejím centru v bezprostřední blízkosti školy. Jejich funkce je zpravidla vzdělávací, sloužily pro výuku. Díky zahradám se žáci mohli seznámit s pěstováním rostlin, ovocnářstvím, sadařstvím, včelařstvím. Žáci se na zahradách učili poznávat jak rostliny užitkové tak okrasné a léčivé. Učitelé zde žákům mohli předat znalosti i z biologie, ekologie a estetiky. Zahrady také velmi dobře posloužily, jako místo kde žáci mohli sportovat a dělat jiné pohybové aktivity, ale také relaxovat (Štěpánek, Mareček 1955).

Svým konceptem a architekturou se velmi podobaly farním zahradám a často na ně také navazovaly a společně tak vytvářely historické jádro vesnice. Z rostlinných druhů se zde objevovaly ovocné stromy, vinná réva (*Vitis vinifera*), léčivé rostliny, byliny, okrasné květiny, anebo zelenina (Štěpánek, Mareček 1955).

Školní zahradu včetně její zeleně a přímého okolí budov chrání od větru, prachu a hluku okrajová vysoká zeleň (Marsh 2019).

Obr. 10 Doporučené schéma uspořádání školní zahrady z roku 1903 (Mareček 2006)

Dnešní školní zahrady už často našly jiné využití, funkce nových zahrad je převážně určena ke sportu a relaxaci. Původní pěstitelskou funkci mají zahrady už jen zřídka. Nové rekonstrukce a výstavby zahrad by měly dodržet především to, že zahrada u školy má být klidné místo (Mareček 2005).

4.6 Zahrady u vesnických hospod

Dalším typem venkovské zahrady je zahrada u hospody. Ta navazovala na pohostinství a nabízela hostům možnost posezení. Hospody se taktéž jako předchozí zařízení vyskytovaly v jádru obce. Celá plocha byla často zastíněna velkými stromy a poskytovala tak hostům také příjemný stín. Jelikož stromy se vyskytovaly u pohostinství velmi často a dalo by se říci, že to bylo pravidlem, velké množství hospod bylo pojmenováno právě podle nich (např.: Pod jasanem, U kaštanu, Pod lípou apod.). Celý pozemek hospody byl zpravidla obehnan vysokou kamennou zdí, nacházel se zde dvůr, kůlny a také místa určená pro odpočinek koní. Tato historická forma venkovské zeleně může ukázat na jednodušší vyřešení provozních problémů, se kterými se hospody a pohostinství setkávají doteď (konstrukčně složitě řešené pergoly a jiné přístřešky nad venkovním posezením, které se dají nahradit skupinově vysázenými stromy) (Mareček 2005).

4.7 Zahrady panských dvorů

Tato historická reprezentativní sídla aristokratů, která sloužila také jako správní centra, byla umístěna většinou na okrajích vesnic nebo úplně mimo ves. Jejich architektura byla povětšinou uniformní a držela se daných pravidel. Panský dvůr měl podobu uzavřeného pozemku, v jehož středu bylo nádvoří, které vzhledem ke své hospodářské vytíženosti postrádalo jakoukoliv zeleň. Výjimkou byly živé ploty a ojediněle stromy, které však měly provozní roli, například oddělovaly

výběhy, hnojiště, potok apod. Vysoké stromy se zde nacházely zřídka a jejich funkce byla podobně jako v jiných případech zastíňovací. Další vysoké stromy se mohly také nacházet okolo vodních nádrží, které sloužily pro plavení koní. V některých případech se tato nádrž nacházela mimo nádvoří v prostoru před dvorem u jeho příjezdové cesty. V tomto případě vedla příjezdová cesta po hrázi rybníka. Před panským dvorem se nacházela také předzahrádka, která měla okrasnou funkci. Neodmyslitelným prvkem panského dvora byla zahrada, která bezprostředně navazovala na obytnou a správní část. Tato zahrada vykazovala prvky ovocného sadu, kde se pěstovala i zelenina a byliny. Část zahrady sloužila čistě rekreaci. Z neovocných stromů se zde nacházely duby (*Quercus*), jilmy (*Ulmus*), buky (*Fagus*), javory (*Acer*), tisy (*Taxus*), borovice (*Picea*), zeravy (*Thuja*), jalovce (*Juniperus*) a další (Mareček 2005).

V případě, že panský dvůr sloužil důležitějším reprezentativním účelům, bylo jeho nádvoří tomuto účelu uzpůsobeno a mělo podobu parkové úpravy, jeho hospodářský provoz byl soustředěn na okrajích. Zahrada byla upravena do parku, který volně přecházel v obory a další krajinné úpravy. Charakteristickým znakem panských dvorů je jejich propojení v širším krajinném rámci prostřednictvím systému alejí, sadů, vegetace vodních toků, výsadbou zeleně na okrajích luk a pastvin. Tyto prvky tvořily z panských dvorů významné krajinné dominanty (Mareček 2005).

4.8 Zámecké zahrady a parky

Významné objekty zeleně v různých lokalitách by se daly dle předchozích příkladů rozdělit na bodové, mezi které patří například památné stromy či významné stromy liniové kam řadíme třeba aleje. Nejzastoupenějším typem jsou však plošné objekty, které často představují rozsáhlejší jednotné plochy zeleně. Mezi tyto objekty patří mimo jiné i zámecké zahrady a parky, které jsou co se rozlohy týče velmi významné. Svůj význam získaly především díky druhové skladbě, která odrážela tehdejší moderní trendy, které byly následně reflektovány ve venkovských prostorech a městech. Zajímavosti v těchto místech bylo také využití exotických dřevin, v této době bylo pravděpodobně vysledováno v jakých podmínkách se těmto dřevinám bude dařit. Je však potřeba vědět, že zámecké zahrady a parky byly spíše zvláštností či anomálií, která vznikla v daných historických podmínkách.

Soliterní stromy jsou velké a vzrostlé s charakteristickým tvarem koruny, tyto stromy jsou většinou vysokého věku, tvarem jsou zpravidla zvláštní. Jedná se o lípy, duby, jabloně, hrušně, javory (Mužík 2008).

5. PRAKTICKÁ ČÁST - PŘÍPADOVÁ STUDIE RAKOVÁ

Praktickou částí této bakalářské práce je případová studie vybraných lokalit a návrh jejich revitalizace, která byla provedena v obci Raková na Plzeňsku.

5.1 Historie a popis obce

Obec Raková nacházející se na Plzeňsku leží jižně od města Rokycany, při jihozápadním úpatí vrchu Kotel. [1]

Pravděpodobná první zmínka o obci Raková je už z roku 1319, která mluví o Hrdyeboru a Bivoji z Rakové. Mezi lety 1352 a 1378 vlastnil Rakovou Žerhart a jeho syn Jan, kteří žili ve vsi do roku 1415. Jejich potomkům se říkalo Rakovci z Rakové. V dalších letech se o Rakové mluví v souvislosti s připojením k Nezvěsticím, obě tyto vsi patřily do Šťahlavského panství, kam Raková patřila až do roku 1848. [1]

Obecní úřad v Rakové fungoval nepřetržitě od roku 1850 až do roku 1945, po osvobození byl ustanoven národní výbor. V současné době v obci žije 236 obyvatel. [1]

5.2 Metodika

Pro splnění cíle této bakalářské práce byla použita metoda případové studie, která se věnovala návrhu revitalizace dvou vybraných konkrétních lokalit v Rakové. Návrhy revitalizace byly zpracovány na základě znalosti daného území. Tato revitalizace vznikla na základě požadavků ze strany obyvatel obce Raková. Obec Raková se v roce 2018 stala obcí roku, aby se ocenění mohlo opakovat, je potřeba stále se zlepšovat.

Návrh revitalizace se prováděl v softwaru Sadovnické projekce. Hlavním cílem bylo celkové oživení prostoru, jeho estetičnosti a zvýšení bezpečnosti. V obou lokalitách byla nejprve zmapována původní vegetace především její počet a stav. Poté bylo vyhodnoceno, které konkrétní kusy mohou být zachovány. Z toho se pak vycházelo v návrhu revitalizace.

Velká část získaných dat pochází z místního šetření vybraného území, kdy proběhla i vlastní identifikace o stavu, počtu a druhovém složení rostlin. Hlavními mapovými podklady byly mapové podklady z katastrálních map, které jsou veřejně dostupné na internetu. Literární rešerše byla provedena na základě vybraných zdrojů, z nichž hlavním byl Jiří Mareček, který se touto problematikou zabývá.

Hlavním motivem bylo zachování venkovského charakteru obce s úpravou a modernizací a zároveň aby bylo místo estetické a plnilo svoji funkci.

5.3 První lokalita

Pro první případovou studii byl zvolen prostor na návsi v Rakové u křižovatky se zrcadlem. Toto místo je velmi frekventované. Na návsi se nachází obchod a kulturní dům. Tímto směrem se chodí na fotbalové hřiště. V současné době tuto toto místo představuje jedna velká asfaltová plocha ve tvaru nepravidelného trojúhelníku. Náves se nachází na hlavní silnici která vede do obce Veselá. Po pravé straně od obchodu se nachází autobusová zastávka a dále fotbalové hřiště, které i se svým okolím a zázemím revitalizací prošlo.

Cílem revitalizace bylo oživit náves a dodat do ní více zelených prvků. Návrhem je průchozí zelený ostrůvek uprostřed doposud asfaltové plochy. Mimo estetičnost je cílem této revitalizace také vyřešení poměrně rizikové zatáčky v obci, kde v minulosti došlo k několika nehodám. Záměrem je vytvoření vyvýšené výsadby ohraničené kamenivem tak, aby působila psychologicky na projíždějícího řidiče jako více mohutná než ve skutečnosti je. V této výsadbě bylo použito více druhů nižších rostlin, kterými jsou zpravidla trvalky, jejich barevné složení je uspořádáno tak aby působilo na řidiče svými změnami výstražně. Použité barvy (žlutá, fialová, bílá) jsou použity v úzkých pruzích a jsou vnímány jako dynamická kompozice. Kolem celého kruhového objezdu je vyskládána suchá zídka z pískovce.

Z jehličnanů se na návsi nachází jedna borovice vejmutovka (*Pinus strobus*), jedna douglaska Menziesova (*Pseudotsuga meinueasii*) a 29 zeravu řasnatého (*Thuja plicata*). Všechny tyto kusy jehličnanů byly po zhodnocení zachovány i v návrhu revitalizace. Zachovaná byla také břiza bělokorá (*Betula pendula*), jediný listnatý strom nacházející se na tomto místě.

Z listnatých keřů jsou v návrhu tři růže zakrslé (*Rosa rugosa*), které jsou zde převážně díky své estetičnosti. Co se týče trvalek a trav po revitalizaci by měl být zbytek plochy vyplněn více barevně rozmanitými druhy jako jsou například: kakost krvavý (*Geranium sanguineum*), kosatec (*Iris*), hvězdnice hustokvětá (*Aster dumosus*), pivoňka lékařská (*Paeonia officinalis*) a dalšími. Celkem by mělo být vysazeno 499 kusů trvalek a trav z nichž všechny budou nově vysazené nikoliv zachované z původní zeleně. Trvalky jsou krátkodobé, střednědobé a dlouhodobé, snesou větší sucho.

Výsledkem revitalizace bude barevně a druhově rozmanitý ostrůvek uprostřed křižovatky na návsi v Rakové, uprostřed ostrůvku bude zachované zrcadlo, které se zde nachází. Celkem je v

revitalizaci naplánováno 13 druhů rostlin v celkovém počtu kusů 502 z toho 32 kusů bude zachováno z původní zeleně, která se zde nachází. Zachované druhy jsou především vzrostlé stromy, u kterých není závažný důvod pro jejich odstranění. Tento prostor je navržen tak, aby nevyžadoval velkou údržbu. Cena této revitalizace je odhadnuta na 75 tisíc Kč.

Aktuální stav:

Obr. 11 Aktuální lokality č. 1 (foto vlastní)

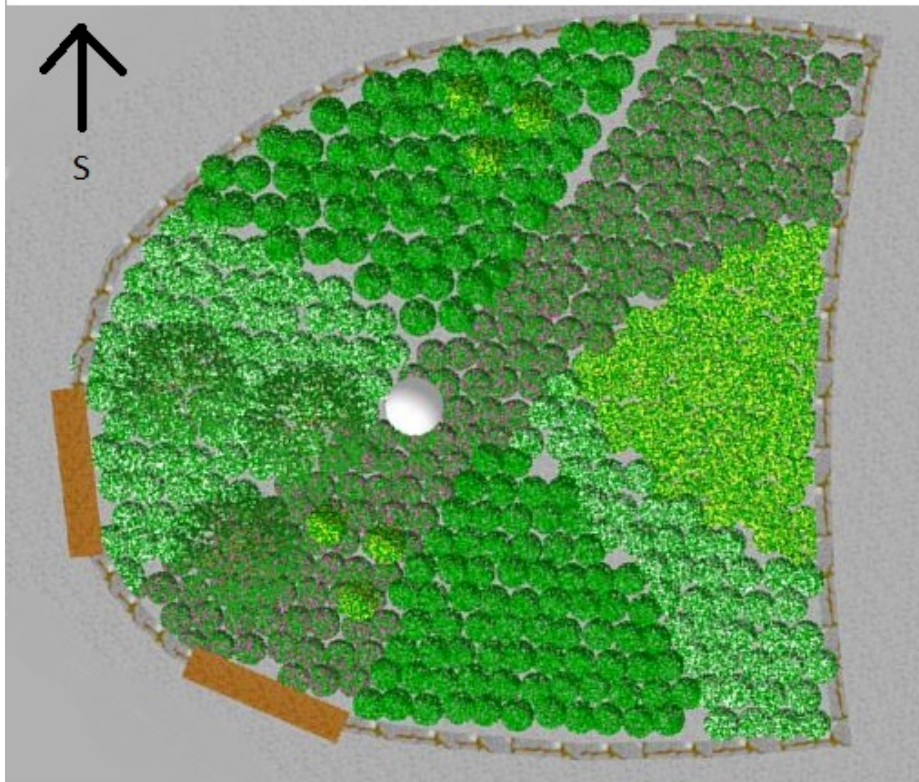
Návrh revitalizace v softwaru sadovnické projekce:

Návrh revitalizace v softwaru sadovnické projekce

Měřítko 1:100

Půdoris ve 2D pohledu

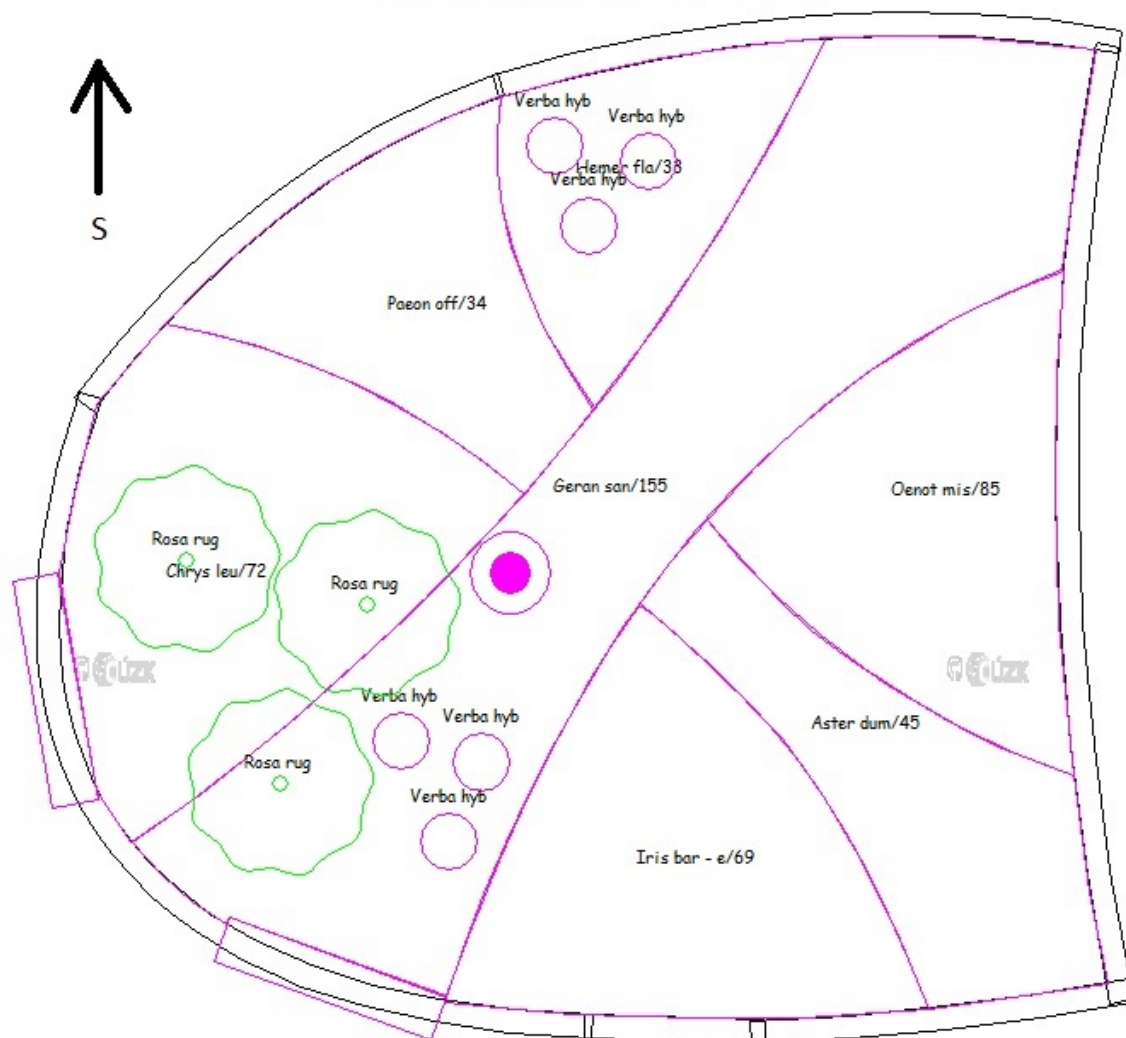

Měřítko 1:100

Půdorys:

Půdorys s popisem výsadby

Měřítko 1:100

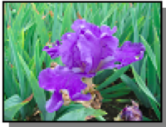

Seznam rostlin použitých v projektu

Projekt:

raková u zrcadla dynamická kompozice kříž.PRJ

07.03.2020 19:57:48

Číslo	Název rostliny	Nové	Stávající	Celkem
Jehličnaté stromy				
1	Pinus strobus 'Contorta' borovice vejmutovka	-	1	1
				
2	Pseudotsuga menziesii douglaska Menziesova	-	1	1
				
3	Thuja plicata 'Zebrina' zerav řasnatý	-	29	29
				
	Součet:	0	31	31
Listnaté stromy				
4	Betula pendula bříza bělokorá	-	1	1
				
	Součet:	0	1	1
Listnaté keře				
5	Rosa rugosa růže svraskalá	3	-	3
				
	Součet:	3	0	3

Číslo	Název rostliny	Nové	Stávající	Celkem
Trvalky a trávy				
6	Aster dumosus hvězdnice hustokvětá	45	-	45
7	Geranium sanguineum kakost krvavý	155	-	155
				
8	Hemerocallis flava denivka žlutá	33	-	33
9	Chrysanthemum leucanthemum chryzantéma	72	-	72
				
10	Iris barbata - elatior kosatec	69	-	69
				
11	Oenothera missouriensis pupalka missourijská	85	-	85
				
12	Paeonia officinalis pivoňka lékařská	34	-	34
				
13	Verbascum x hybridum divizna	6	-	6
	Součet:	499	0	499
Celkový součet:		502	32	534

5.2 Druhá lokalita

Druhá případová studie v obci se věnuje málo udržovanému místu u domu č.p. 80. Jedná se o neudržovaný a zanedbaný kus zelené plochy. Cílem této revitalizace je vznik zeleného

estetického místa, které slouží jako odpočinková zóna pro místní obyvatele. Toto místo není tolik frekventované jako předchozí lokalita.

V současné době je místo poměrně neudržované, nachází se zde pouze rozlehlější plocha trávníku s řídkou vegetací, která je v návrhu revitalizace kompletně obnovena. Cílem této revitalizace je vytvoření relaxační zóny s estetickým vzhledem v podobě dvou okrasných sekcí po obou stranách komunikace. Skrz zeleň povede cesta k nemovitosti. Tato kompozice je narozdíl od předchozí statická, je zde jedno místo z kterého se sleduje celá výsadba.

Z listnatých stromů zde bude vysazena višně 1 chloupkatá (*Prunus subhirtella*), která je zde největším prvkem zeleně, její funkcí je zastínění relaxační zóny. Dále bude vysazen jeden šeřík Meyerův (*Syringa meyeri*), Šeřík nevyžaduje krom počátečního výchovného stříhu další údržbu. Zbytek zeleně představují podobně jako u předchozího návrhu trvalky a trávy v celkovém počtu 231 kusů. Převažující barva zde bude fialová zastoupená několika druhy: ostrožka (*Delphinium*), levandule lékařská (*Lavandula angustifolia*), šalvěj (*Salvia nemorosa*). Dalšími vysazenými druhy bude například: denivka žlutá (*Hemerocallis flava*), rozchodník (*Sedum telephium*) a náprstník červený (*Digitalis purpurea*). Všechny tyto druhy budou vysazeny zcela nově, žádný z nich není zachovaný z původní vegetace. Jemnější vegetace je volena z důvodu aby v budoucnu nedošlo ke konfliktu s majitelem sousedního pozemku.

Součástí těchto sekcí budou i lavičky, které budou sloužit k odpočinku a relaxaci.

Aktuální stav:

Obr. 12 Aktuální stav lokality č. 2

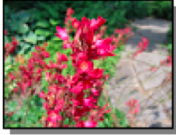

Seznam rostlin použitých v projektu

Projekt: v zatáčce v rakové u zuzky .prj

07.03.2020 20:18:23

Číslo	Název rostliny	Nové	Stávající	Celkem
Listnaté stromy				
1	Prunus subhirtella 'Autumnalis Rosea' višeň chloupkatá	1	-	1
	Součet:	1	0	1
Listnaté keře				
2	Syringa meyeri šeřík Meyerův	1	-	1
	Součet:	1	0	1

Číslo	Název rostliny	Nové	Stávající	Celkem
Trvalky a trávy				
3	Delphinium x belladonna ostrožka 	3	-	3
4	Digitalis purpurea náprstník červený 	8	-	8
5	Hemerocallis flava denivka žlutá	5	-	5
6	Heuchera x brizoides dlužicha 	39	-	39
7	Lavandula angustifolia levandule lékařská 	45	-	45
8	Oenothera missouriensis pupalka missourijská 	75	-	75
9	Salvia nemorosa šalvěj 	34	-	34
10	Sedum telephium rozchodník	22	-	22
Součet:		231	0	231

6. DISKUZE

Výsledkem této práce je komplexní návrh revitalizace dvou konkrétních míst o malé obci Raková, která se nachází nedaleko města Rokycany. Návrhy obsahují digitální návrh revitalizace, které byly vytvořeny v softwaru Sadovnické projekce, je zde pohled jak celkový tak půdorys. Dále návrhy zahrnují druhové složení vegetace současné s tím, které kusy se mohou zachovat a které ne. Revitalizace by byla provedena tak, aby se muselo co nejméně druhů likvidovat a obměňovat. Co se týče nových druhů, byly vybírány z bylin převážně trvalky zejména proto aby se nemusely každý rok vyměňovat a aby byly co nejméně náročné na údržbu. Barevné složení bylo vybíráno v první lokalitě tak aby působilo výstražně na projíždějící řidiče, tento typ úpravy veřejného prostranství je znám i z mnoha evropských i českých měst. Je prokázáno, že v takto upravených místech se snížila nehodovost a řidiči jsou zde opatrnější. V druhé lokalitě byly barvy vybírány tak aby působily relaxačně, jelikož to je hlavní funkcí této lokality. Dřeviny byly vybírány v obou případech tak aby nevyžadovali speciální pravidelnou úpravu a údržbu pouze počáteční sestřih.

V obou případech byly revitalizace probrány i s občany obce, zde jsme se setkali pouze s kladným ohlasem, někteří lidé se obávali pouze narušování nočního klidu. Obec Raková je však velmi klidná a nevyskytuje se tu žádný noční nepořádek.

Výsledky této práce byly prezentovány starostovi obce Raková, který je přijal velmi kladně a v nejbližší době bude tato revitalizace realizována.

7. ZÁVĚR

Udržování venkovské sídelní zeleně má v současnosti význam především estetický a přírodní. Pro veřejnost je z historického hlediska význam stále stejný a to poskytování místa k odpočinku a relaxaci.

Obě dvě lokality zmíněné v praktické části této práce v obci Raková již delší dobu vyžadují revitalizaci, která bude díky návrhu v této bakalářské práci v budoucnu realizována. Díky této rekonstrukci budou moci tato místa poskytovat lepší prostředí pro relaxaci, odpočinek, budou estetičtější a v neposlední řadě budou i zlepšovat dopravní situaci v Rakové.

LITERATURA

AMATI, Marco. *Urban green belts in the twenty-first century*. Burlington, VT: Ashgate, 2008.

BALABÁNOVÁ, Pavla, KYSELKA, Igor. *Pravidla územního plánování - C.5 Zeleň*. ÚÚR, Brno. 2006, aktualizace 2016.

BAROŠ, Adam, Ivana BAROŠOVÁ, Stanislav BOČEK, et al. *Metodika pro výběr vhodných druhů dřevin a bylin pro venkovská sídla: certifikovaná metodika VÚKOZ*. Průhonice: [Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví], 2014.

BEATLEY, Timothy. *Green urbanism: learning from European cities*. Washington, DC: Island Press, 2000.

BÍBA, Milan. *Zeleň v krajině*. Praha: Středisko státní památkové péče a ochrany přírody Středočeského kraje, Praktická ochrana přírody, 1973.

BROOKES, John. *Všechno o zahradě: [návody, jak se stát architektem své zahrady]*. 9. vyd. Praha: Fortuna Print, 2004. ISBN 80-7321-112-2.

HENDRYCH, Jan. *Tvorba krajiny a zahrad III: historické zahrady, parky a krajina, jejich proměny, kulturně historické hodnoty, význam a ochrana*. Praha: Vydavatelství ČVUT, 2000.

KAVKA, Bohumil. *Krajinářské sadovnictví*. Praha: Státní zemědělské nakladatelství, 1970.

KLEINOD, Brigitte. *Zeleň na domě a dvoře: návrh, projekt, rozpočet*. Praha: Grada, Zahradní architekt, 2004.

LÖW, Jiří. *Hodnocení a ochrana krajinného rázu*. In: *Péče o krajinný ráz - cíle a metody: sborník přednášek a diskusních příspěvků z kolokvia konaného 17. a 18. února 1999 na Fakultě architektury v Praze*. Praha: ČVUT.

LÖW, Jiří a Igor MÍCHAL. *Krajinný ráz. Kostelec nad Černými lesy*: Lesnická práce, 2003.

LORBER, Milan, Eliška NOVÁKOVÁ a Václav VALTR. *Péče o zeleň jako součást životního prostředí*. Praha: Státní zemědělské nakladatelství, 1979.

MAREČEK, Jiří. *Krajinářská architektura venkovských sídel*. V Praze: Česká zemědělská univerzita, 2005.

MAREČEK, Jiří. *Zeleň ve venkovských sídlech a v jejich krajinném prostředí*. V Praze: Česká zemědělská univerzita, 2004.

Mareček, Jiří. *Ovocný strom jako významná součást krajinného rázu*. In: Vorel, I., Sklenička, P.: *Ochrana krajinného rázu: třináct let zkušeností, úspěchů i omylů*. 2006. Praha

MARTINEK, Miroslav a Jaroslav KOZEL. *Architektura a plánování venkova*. Brno: Vysoké učení technické, Monumenta (Národní památkový ústav), 1993.

MARSH, Steve. *Stromy*. 2019.

MUŽÍK, Jan, *Veřejná prostranství-veřejné prostory, sídelní zeleň, krajina v územním plánování: sborník ze semináře AUÚP, Františkovy Lázně, 17.-18.4.2008*. Brno: Ústav územního rozvoje, 2008.

NOVOTNÝ, Jiří. *Zeleň ve městě*. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, Řada stavební literatury, 1958.

OTRUBA, Ivar. *Zahradní architektura: tvorba zahrad a parků*. 1. vyd. Brno: ERA, 2002.

Perlín, Radim & Kučerová, Silvie & Kučera, Zdeněk. (2010). *Typologie venkovského prostoru Česka*. Geografie.

SKLENIČKA, Petr. *Základy krajinného plánování*. Říčany: Naděžda Skleničková, 2002.

ŠILHÁNKOVÁ, V. *Veřejné prostory v územně plánovacím procesu*. 1. vyd. Brno: Vysoké učení technické v Brně, 2003.

Štěpánek, L., Mareček, J.: *Ozelenění a úprava vesnice i krajiny*, SNZ, Praha, 1955.

ŠPOULA, Štěpán. Ministerstvo pro místní rozvoj, *Zeleň ve městě - město v zeleni: seminář AUÚP, 7.-8. října 2010, Praha-Troja*. Brno: Ústav územního rozvoje, 2011.

VELEBIL, Jiří, Pavel BULÍŘ, Vladimír VRABEC, Michal ANDREAS, Roman BUSINSKÝ a Ivo TÁBOR. *Péče o dřeviny a jejich zachování v památkách zahradního umění: certifikovaná metodika*. Průhonice: Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, 2016.

WAGNER, Bohdan. *Koncepční zásady tvorby zeleně v rekreačních oblastech (včetně parkových lesů)*: sborník. Praha: Dům techniky ČVTS, 1977.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

[1] <http://www.rakova.eu/>

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1 Předzahrádka v obci Raková (foto vlastní).....	11
Obr. 2 Předzahrádka v obci Raková (foto vlastní).....	12
Obr. 3 Zahrada v Rakové (foto vlastní).....	13
Obr. 4 Vazba půdorysného sídla na prostorové uspořádání sídelní zeleně ve vztahu k utváření charakteristické siluety sídla (Mareček 2005)	14
Obr. 5 Požární nádrž v obci Raková (foto vlastní)	15
Obr. 6 Náves v obci Raková (foto vlastní)	15
Obr. 7 Náves v obci Raková (foto vlastní)	16
Obr. 8 Hřbitov v Rakové (foto vlastní).....	17
Obr. 9 Hřbitov v Rakové (foto vlastní).....	18
Obr. 10 Doporučené schéma uspořádání školní zahrady z roku 1903 (Mareček 2006).....	20
Obr. 11 Aktuální lokality č. 1 (foto vlastní).....	24
Obr. 12 Aktuální stav lokality č. 2.....	29

PRÁVNÍ PŘEDPISY

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

